

ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑

ดร.ชัชชม อรรถกัญญา *

เป็นเวลากว่าหนึ่งปีแล้วที่ประเทศไทยได้มีกฎหมายสำหรับป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เป็นการเฉพาะ นั่นคือพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ทั้งนี้เนื่องจากสถานการณ์ของการค้ามนุษย์ได้แพร่ระบาดรุนแรงมากขึ้นในหลายๆ ประเทศทั่วโลก โดยประเทศไทยเกี่ยวข้องกับสามฐานะคือ ประเทศต้นทาง ประเทศทางผ่าน และประเทศจุดหมายปลายทางของกระบวนการค้ามนุษย์เนื่องจากประเทศไทยมีสภาพเศรษฐกิจดีกว่าประเทศเพื่อนบ้านอีกหลายประเทศ ทำให้ประชาชนจากประเทศดังกล่าวนิยมหลบหนีเข้ามาหางานทำในประเทศไทย โดยเฉพาะในปัจจุบันมีอาชีพบางอย่างที่คนไทยไม่นิยมทำคือ การเป็นลูกเรือประมง และกรรมกรก่อสร้าง ทำให้เกิดมีความต้องการแรงงานจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นจากการที่ประเทศไทยมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ทำให้ประเทศไทยถูกใช้เป็นเส้นทางผ่านจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อส่งเหยื่อการค้ามนุษย์ไปยังประเทศปลายทางต่อไป รวมทั้งยังมีคนไทยที่ต้องการไปทำงานในต่างประเทศเพื่อรายได้ที่สูงกว่าในประเทศ ทำให้ประเทศไทยก็เป็นประเทศต้นทางในเรื่องการค้ามนุษย์ด้วย ซึ่งมักมีการฉวยโอกาสจากการที่มีผู้ต้องการเดินทางไปหาชีวิตที่ดีกว่า เข้ามาให้ความช่วยเหลือในการเดินทางไปยังอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งผู้ที่ให้ความสะดวกนี้มักกระทำเป็นเครือข่ายองค์กรอาชญากรรม

ข้อควรพิจารณาคือ หากการเดินทางไปยังอีกประเทศหนึ่งเพื่อทำงานนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจ แม้จะเป็นการลักลอบเข้าเมือง หรือเป็นความผิดฐานอื่นด้วย เช่น คำประเวณี ผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือก็ไม่เป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ แต่จะเป็นความผิดฐานอื่น เช่น ช่วยเหลือให้ที่พำนักแก่คนต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมือง หรือเป็นธุระจัดหาให้ผู้อื่นคำประเวณี เนื่องจากความผิดฐานค้ามนุษย์นั้นหากเป็นกรณีของเหยื่อที่บรรลุนิติภาวะแล้ว และไม่ต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง หรือ ผู้ดูแล จะต้องมีลักษณะของการบังคับหรือหลอกลวงโดยเหยื่อไม่เต็มใจ เช่น หลอกลวงเหยื่อว่าจะให้ทำงานร้านอาหารโอเค โดยนั่งดื่มเป็นเพื่อนแขกเท่านั้น แต่เมื่อเหยื่อหลงเชื่อเข้าทำงานด้วย ผู้กระทำความผิดกลับบังคับให้เหยื่อคำประเวณี เป็นต้น นอกจากนั้นยังพบว่ามีกรณีหลอกลวงเหยื่อว่าจะช่วยให้เข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมโดยเหยื่อสามารถกลับบ้านได้ภายหลังเลิกงาน แต่เมื่อหลงเชื่อเข้าทำงาน กลับถูกกักขังไม่ให้ออกนอกบริเวณโรงงานและบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ในทำนองเดียวกันกับการหลอกให้เหยื่อทำงาน

* อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานต่างประเทศ
สำนักงานอัยการสูงสุด

ในเรื่องประมงโดยบอกว่าเรือจะออกทะเลเพียงหนึ่งสัปดาห์ จากนั้นก็จะขึ้นฝั่ง แต่เมื่อเหยื่อหลงเชื่อทำงานในเรื่องประมงกลับถูกบังคับให้ทำงานหนัก โดยไม่ให้ขึ้นฝั่ง นอกจากนั้นยังไม่จ่ายค่าแรง หรือจ่ายน้อยกว่าที่ตกลงกันได้ หากเหยื่อไม่เชื่อฟังก็จะถูกทำร้าย หรือนำไปปล่อยยังเกาะร้างกลางมหาสมุทร เป็นต้น

เนื่องจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติตั้งอยู่ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีการทำประมงและโรงงานอุตสาหกรรมอยู่มาก และมีแนวโน้มที่จะเกิดคดีค้ามนุษย์ขึ้นได้ โดยเฉพาะในสภาพเศรษฐกิจฝืดเคืองที่ประชาชนต้องตกงานเป็นจำนวนมาก จึงอาจมีผู้ฉวยโอกาสนำเรื่องงานมาหลอกลวงเหยื่อให้หลงเชื่อ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรแนะนำพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยเฉพาะหลักการใหม่ๆ ไว้ในบทความนี้

สำหรับประเด็นที่ควรรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ มีดังนี้

๑. ความหมายของการค้ามนุษย์

ตามที่มาตรา ๖ บัญญัติว่าผู้ใดเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(๑) เป็นธุระจัดหา ชื่อ ชาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วยงานชักจูง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด โดยข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว ฉ้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้น เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล หรือ

(๒) เป็นธุระจัดหา ชื่อ ชาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วยงานชักจูง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็กผู้ใดกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

ซึ่งแยกองค์ประกอบของความผิดได้ดังนี้คือ

๑. เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

๒. เป็นธุระจัดหา ชื่อ ชาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วยงานชักจูง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด

๓. โดยข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว ฉ้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ

๔. หรือเป็นธุระจัดหา ชื่อ ชาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วยงานชักจูง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด โดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้น

๕. หรือเป็นธุระจัดหา ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็ก

เห็นได้ว่าการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์นี้ แบ่งลักษณะของการกระทำออกตามประเภทของเหยื่อ ดังนี้

ก. กรณีที่เหยื่อเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะ และไม่ต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครองหรือผู้ดูแล ความผิดจะเกิดเมื่อผู้กระทำความผิดได้เป็นธุระจัดหา ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด ทั้งนี้โดยใช้วิธีข่มขู่ ใช้กำลัง บังคับ ลักพาตัว ฉ้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ

ข. กรณีที่เหยื่อเป็นผู้ที่อยู่ในความปกครองหรือความดูแลของผู้ใด ความผิดจะเกิดต่อเมื่อผู้กระทำความผิดได้เป็นธุระจัดหา ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด ทั้งนี้โดยผู้กระทำความผิดให้เงินหรือผลประโยชน์ อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้น

ค. กรณีที่เหยื่อเป็นเด็ก (ซึ่งตามกฎหมายฉบับนี้กำหนดไว้ในมาตรา ๔ ว่าหมายถึงบุคคลผู้มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี) ความผิดจะเกิดต่อเมื่อผู้กระทำความผิดเป็นธุระจัดหา ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขังจัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็ก ทั้งนี้โดยไม่ต้องมีการบังคับ หลอกลวงแต่อย่างใด เนื่องจากเด็กยังไม่วุฒิภาวะพอ ดังนั้นกฎหมายจึงไม่กำหนดว่าต้องมีการหลอกลวงหรือบังคับ กล่าวคือเพียงเด็กยินยอมตามที่ผู้กระทำความผิดเป็นธุระ จัดหา ชื่อขาย ฯลฯ ก็เป็นความผิดฐานค้ำมนุษย์แล้ว

๒. การนำแนวคิดเรื่องการสมรู้ร่วมคิด (Conspiracy) มาใช้

ทั้งนี้โดยมาตรา ๗ ของกฎหมายฉบับนี้ กำหนดว่า ผู้ใดกระทำการดังต่อไปนี้ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์

- (๑) สนับสนุนการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์
- (๒) อุปการะโดยให้ทรัพย์สิน จัดหาที่ประชุมหรือที่พำนักให้แก่ผู้กระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์
- (๓) ช่วยเหลือด้วยประการใดเพื่อให้ผู้กระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์พ้นจากการถูกจับกุม
- (๔) เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากผู้กระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ถูกลงโทษ
- (๕) ชักชวน ชี้แนะ หรือติดต่อบุคคลให้เข้าเป็นสมาชิกขององค์กรอาชญากรรมเพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์

เห็นได้ว่ามาตรา ๗ ได้นำหลักการใหม่มาใช้ โดยยกเว้นหลักทั่วไปเรื่องตัวการและผู้สนับสนุนที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาให้ผู้สนับสนุนได้รับโทษน้อยกว่าตัวการ แต่ในบทบัญญัติมาตรา ๗ นี้กำหนดให้ผู้ที่ไม่ได้เป็นตัวการ แต่ได้กระทำการใดๆ ไม่ว่าให้การสนับสนุนการกระทำความผิดอุปการะโดยให้ทรัพย์สิน จัดหาที่ประชุมหรือที่พักให้แก่ผู้กระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ ช่วยเหลือด้วยประการใดเพื่อให้ผู้กระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์พ้นจากการถูกจับกุม เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากผู้กระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ถูกลงโทษ หรือชักชวน ชี้แนะ หรือติดต่อบุคคลให้เข้าเป็นสมาชิกขององค์กรอาชญากรรมเพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ ต้องรับโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์เสมือนเป็นตัวการร่วมด้วย ซึ่งเป็นการบัญญัติกฎหมายในทำนองเดียวกับข้อยกเว้นของประมวลกฎหมายอาญาบางเรื่องเช่น เป็นผู้สนับสนุนกระทำความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตามมาตรา ๑๑๑ หรือเป็นผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดใดๆ ต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา ๑๒๙ ที่ให้ผู้สนับสนุนต้องรับโทษเท่ากับตัวการ อันเป็นการนำแนวคิดเรื่องผู้สมรู้ร่วมคิด (Conspiracy) ตามกฎหมายต่างประเทศมาใช้ ซึ่งเหตุผลที่นำมาใช้ก็น่าจะเป็นการยับยั้ง (Deterrence) ไม่ให้บุคคลใดกล้าให้ความร่วมมือกับผู้กระทำความผิด แม้ในฐานะผู้สนับสนุน อันจะเป็นการทำให้การกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ทำได้ยากขึ้น

๓. บทกำหนดโทษ

สำหรับโทษในกรณีความผิดฐานค้ำมนุษย์นั้น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดไว้ในมาตรา ๕๒ โดยให้ระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

นอกจากนั้นบทบัญญัติมาตรานี้ยังกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น โดยหากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ได้กระทำแก่บุคคลอายุเกินสิบห้าปี แต่ไม่ถึงสิบแปดปีต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกปีถึงสิบสองปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสองหมื่นบาทถึงสองแสนสี่หมื่นบาท และถ้าการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ได้กระทำแก่บุคคลอายุไม่เกินสิบห้าปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่แปดปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนหกหมื่นบาทถึงสามแสนบาท^๑

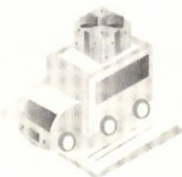
ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์มักร่วมกันกระทำความผิดเป็นเครือข่ายขององค์กรอาชญากรรม ซึ่งส่วนหนึ่งผู้กระทำความผิดจะจัดตั้งนิติบุคคลในลักษณะของบริษัทจัดหางานเพื่อบังหน้าเนื่องจากการจัดตั้งเป็นนิติบุคคลย่อมสร้างความเชื่อถือทำให้เหยื่อหลงเชื่อได้ง่ายเนื่องจากเชื่อถือในความเป็นมืออาชีพ

^๑ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๕๒

ดังนั้น กฎหมายจึงได้กำหนดโทษในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคลไว้ให้มีโทษปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท ซึ่งเป็นโทษปรับที่สูงมาก โดยมีเพียงโทษปรับสถานเดียวเนื่องจากนิติบุคคลไม่อาจได้รับโทษจำคุกได้ และกฎหมายยังได้กำหนดต่อไปว่าในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคลนี้ ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของบุคคลใดหรือไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของกรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น บุคคลดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกปีถึงสิบสองปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสองหมื่นบาทถึงสองแสนสี่หมื่นบาท^๒

นอกจากนั้นกฎหมายฉบับนี้ยังได้กำหนดให้ผู้ที่จะเตรียมเพื่อกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ตามมาตรา ๖ ต้องระวางโทษหนึ่งในสามของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ซึ่งเป็นการนำหลักการใหม่มาใช้อีกเช่นกันเนื่องจากโดยทั่วไปแล้วประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้กำหนดให้ผู้ที่จะเตรียมกระทำความผิดต้องรับโทษ จะมีก็แต่ในความผิดบางประเภทที่ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ เช่นการเตรียมกระทำความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตามมาตรา ๑๐๗ การเตรียมกระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักรตามมาตรา ๑๑๔ การเตรียมกระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักรตามมาตรา ๑๒๘ การเตรียมวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่น ตามมาตรา ๒๑๙ เป็นต้น

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงข้อสังเกตบางประการของการนำหลักการใหม่มาใช้ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อเสริมเชื้อเพลิงให้กฎหมายฉบับนี้เป็นที่เกรงขามแก่ผู้ที่คิดจะกระทำความผิด อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีความเห็นว่าไม่ว่ากฎหมายจะมีโทษหนักเพียงใดหรือนำมาตรการใดๆ มาใช้เพื่อให้สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดให้เช็ดหลาบ แต่หากปราศจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแล้ว กฎหมายที่ทันสมัยก็ไม่อาจเกิดผลในทางปฏิบัติ ซึ่งจะไม่สามารถช่วยให้สถานการณ์ของปัญหาการค้ามนุษย์ดีขึ้นได้

^๒ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๕๓